

Vzdelávanie v oblasti rozvíjania výtvarných schopností a odborných spôsobilostí v reštaurátorskom procese. Metodika, aplikácie, inovatívne spôsoby.

Akad. mal. Veronika Gabčová

KONTAKT: vegaplus@vegaplus.sk

Reštaurátorská činnosť patrí nepochybne k tým, ktoré sú vysoko špecializované a vyžaduje okrem špecializovaného štúdia obsahujúceho prieniky medzi interdisciplinárnymi vstupmi, vied prírodovedných, umenovedných, spoločenských. Vo všetkých týchto aspektov sa vyvíja proporcionálne a v závislosti na technickom pokroku v danej oblasti a čase. Významným faktorom v činnosti reštaurátora je jeho umelecká schopnosť, odborná a remeselná spôsobilosť v oblasti výtvarného prejavu. Výtvarný prejav chápaný ako komplexné libretto k realizovaniu záchrany diela reštaurovaním. Teda nie slobodné a voľné fascinovanie sa zadaním, ktoré často krát znie „doplnenie dotvorenie absentujúcej časti poškodeného umeleckého diela, alebo nedoplnenie absentujúcej časti poškodeného umeleckého diela“.

Žiadna tvorba, ale pokora a úcta voči autorovi, ktorý dielo vytvoril. K tomu, aby zásah bol najlepší, najkultivovanejší, najmenší čo do rozsahu tým, že ho nebude pozorovateľ vnímať ako rušivý. Tým, že zásahom prinavrátí dielu jeho vlastnú originálnosť a neopakovanosť, byť i priznaním doby času, ktorou dielo prešlo. Bez umeleckého majstrovstva reštaurátora, ktorý vie zhodnotiť čo je pre dielo už veľa a čo ešte málo (tým je iba inak povedané opäť „veľa“), ktorý vie tejto predstave dať konkrétnu podobu, nemôžeme hovoriť o profesionálnom prístupe.

Umelecké dielo na výraze ktorého sa podieľali negatívne vplyvy degradácie časom, nevhodného manipulovania a sekundárnych zásahov je predmetom záchrany v odborných rukách reštaurátora. Získaním špecializácie odborným štúdiom na školách so zameraním k záchrane kultúrneho dedičstva je zabezpečený mechanizmus postupov pri výchove nových profesionálov v reštaurátorskom odbore. Metodika výuky študenta vyžaduje okrem jeho participácie na reštaurovaní konkrétneho artefaktu pod vedením pedagóga, aj rozvíjanie výtvarných a umeleckých schopností. Aplikácie, prírodovedných, umenovedných, remeselných, činností nepostačujú ak sa paralelne nerozvíjajú aj umelecké zdatnosti budúceho reštaurátora profesionála. Úlohy pri plnení reštaurátorských problematík je náročné a nie úplne možné štandardizovať, každý prípad je individuálny a preto je nutné pristupovať špecificky a jednotlivo. Prípravou modelových problémov v prípravnom štádiu na školách so štúdiom reštaurovania. Konceptia výuky pozostáva z tréningov v tkz. predmetoch koncepcnej prípravy. Prezentáciami variantných štúdií a modelových príkladoch. Hľadanie nových technologických postupov, aplikácie na vedeckých základoch.

Výchova a vzdelávací proces vo vysokoškolskom prostredí, úzko špecializovanom v umeleckej oblasti, je bezpochyby jedným z náročných procesov o ktorých treba hovoriť najmä z pohľadu vzťahov na vyššej intelektuálnej komunikačnej úrovni, ako je to nakoniec v prípade každého vyššieho vzdelávania sa. Umelecké prostredie očakáva otváranie sa umelca v oblasti neverbálneho i verbálneho komunikovania s okolím, rozvíjania mysle v umeleckom vnímaní, tréningu vlastných spôsobilostí, rozvíjania umelecko-estetických aktivít, tvorivých výstupov v podobe umeleckých diel, rozvíjania kreativity teda kreativity vytvárajúcej kreativitu vo všetkých jej podobách a oblastiach. A neustáleho si uvedomovania vysokej miery zodpovednosti za svoje postupy a rozhodnutia. Všetky tieto očakávania sú nasmerované k budúcemu absolventovi umeleckej akadémie a rovnako i smerom k umelcovi pedagógovi. Nehovoríme teda o náhodnom dobrovoľnom vzťahu zúčastnených, ale o systematickom a zodpovednom, profesionálnom záujme oboch s plnou mierou vedomia že sa jedná o proces intelektuálne náročný, s vysoko citlivým prístupom ľudskosti, pokojnej mysle, koncentrácie, duševnej tvorivosti, morálnych ľudských hodnôt, reflexie a sebareflexie. Odovzdávaním

skúseností pedagóga študentovi vzniká komunikácia a tvorivý dialóg v špecifickom prostredí kde vzájomné prepájanie sveta skúseností so svetom nových videní a riešení poskytuje priestor na tvorivú atmosféru, vzájomného obohacovania sa. Každá maľba, kresba, socha, vznikla ako výsledok umeleckých ambícií jedinca v danom historickom kontexte. Viac či menej úspešných ambícií zhodnotených v umelcovom prítomnom čase a neskôr s odstupom doby aj prítomnom čase dnešnej generácie ako aj predchádzajúcich. Má teda umelecký a historický význam. Vstupovať do jeho integrity by mal teda umelec – reštaurátor a odborník – reštaurátor v jednej osobe a sprostredkovane cez interdisciplinárne spolupráce s ďalšími odborníkmi iných najmä vedeckých oblastí. Miera zodpovednosti, za priame vstupy leží a spočíva však na umelcovi reštaurátorovi. Aký je teda metodický zámer štúdia tohto špecializovaného odboru z pohľadu najmä umeleckého? Metodické zásady:

- originál tým, že je nositeľom všetkých výtvarných a historických hodnôt, je predmetom maximálnej ochrany
- jeho zachovanie a predĺženie jeho životnosti je zmyslom reštaurátorského zásahu
- konečným cieľom je jeho prezentácia ako umeleckého a historického diela
- pričom sa riadi zásadou nových vložených materiálov
- výtvarný vklad sa podriaďuje výrazu originálu
- miesta doplnkov nesmú presahovať originál

Z tohto pohľadu by sme sa teda sústredili konkrétnejšie na práve posledné tri zo spomínaných metodických zásad.

REVERZIBILITA NOVÝCH VLOŽENÝCH MATERIÁLOV

Degradácia hmoty diela môže byť spôsobená, rôznymi vplyvmi. Okrem atmosférických vplyvov (vlhka, svetla, tepla, tlaku, mechanických poškodení, čas – starnutie) sa radí medzi najčastejší negatívny vplyv nevhodný sekundárny zásah, použitie nevhodných materiálov. Výsledkom takýchto aplikácií môže byť neúspešná a nekvalitná sanácia problémových – poškodených častí diela. V druhom rade nevhodné materiály môžu proces degradácie urýchliť, často krát dielo nenávratne poškodiť.

VÝTVARNÝ VKLAD

Dielo by pri prezentácii po zreštaurovaní malo spĺňať estetické a umeleckohistorické kritéria. Je neprípustné meniť jeho základné atribúty a to v každom zo spomenutých kritérií. Výtvarný vklad je z tohto pohľadu dôležitým prepojením historicky a umelecky dochovaného väčšieho celku, torza, časti s novým doplnkom. Týmto výtvarným vstupom umelca reštaurátora sa dielo zjednocuje do podoby znovuprezentovateľnej. Toto zestetičnenie (eliminovanie rušivých momentov, poškodení diela) je závislé od mnohých faktorov. Medzi tieto faktory patria: reštaurátorský výskum, analýzy, štúdium analógií, koncepcie riešení, modelovanie variantných možností a ďalšie postupy rozšírené o možnosti v oblasti rekonštrukcií...

DOPLNOK VERZUS ORIGINÁL

Miera doplnku je záležitosťou už vyššie spomenutých faktorov. Je ovplyvňovaná zámermi umeleckohistorickými, ktoré sa podriaďujú pamiatkovým zásadám, správnu voľbou požiadaviek na ďalšiu prezentáciu v danom štádiu a rozsahu poškodenia. Najmä však je daná umelcovým zhodnotením ideálnej miery vstupu, kvality zásahu a jeho remeselnej zručnosti – talentu.

Na mnohých príkladoch je možné demonštrovať úspešnosť a úspešné riešenia problematických zásahov. Rovnako však i tie menej úspešné. Vďaka aplikácii reverzibility zásahov je možné tieto revidovať. Jedným z teritórií kde je možné porovnávať a zhodnocovať kriticky výsledky, sú konferencie, semináre, odborné fóra, veľtrhy s medzinárodnou účasťou, študijné, pracovné pobyty, workshopy. Zorientovať sa v spleti prístupov a koncepcií je možné vychádzaním z výstupov reštaurátorských škôl a ich prístupov, historického a regionálneho pohľadu. V tomto ohľade je možné rozoznávať odlišnosti v aplikáciách a metodikách, riešení reštaurátorských prístupoch. Koncepcia metodiky budovaná na základoch školy u nás napríklad Slánskeho, Veselého, osciluje v teoretických i praktických rovinách ovplyvňovaná talianskymi, poľskými, maďarskými, nemeckými tradíciami – školami. Pokiaľ by sme chceli porovnávať aktuálne trendy koncepcií záchrany pamiatok v európskom kontexte a priamo reagovať na konfrontácie jednotlivých názorov, metodík, výsledkov, nových technológií a postupov je zaujímavým napríklad jeden z mnohých – každoročne usporadúvaný veľtrh Restauvo FER-RARE. Poskytuje priestor na prezentácie všetkých druhov záchrany svetového kultúrneho dedičstva perspektívu a budúcnosť kooperujúcej odbornej verejnosti. Rozmanitosť riešení, rozmanitosť problematik, rozmanitosť technických prístupov a možností. Určuje smery a trendy aj v tejto oblasti špecializovanej činnosti.

Poznatky z výskumov a ich aplikácie na dielach známych umeleckohistorických artefaktoch spájajú rôzne prístupy z rôznych regiónoch a v medzinárodne vytváraných odborných kolektívoch. Renomované zbierkotvorné inštitúcie akými sú napríklad galérie, múzeá poskytujú otvorený priestor pre výmenu poznatkov

vo výskumoch a realizáciách reštaurátorsky zaujímavých projektov, výsledkoch a skúsenostiach. Sofistikovanými pracoviskami poskytujú servis tím, ktorí sčasti alebo vôbec nedisponujú podobne vybudovanými laboratóriami. Konfrontovaním a dialógmi, praktickými aplikáciami posúvajú všeobecné poznatky celoplošne ďalej a novátorské, inovatívne riešenia do polôh opatrne prijateľných až po postupne štandardných. Toto všetko bez toho aby sme si to akosi obzvlášť uvedomovali, špecializovanú spoločnosť reštaurátorov posúva vo vzdelávaní k samo vzdelávaniu. Uvedomenie si skutočnosti že isté výskumy a aplikácie ako aj možnosť dostupnosti výsledkov nových metodík na iných pracoviskách, laboratóriách, ateliéroch, posluchárňach dosiahli istý stupeň úrovne – levelu, umožňuje klásť si vyššie ciele bádať, riešiť už na štartovacej čiare týchto základov. Každý nový, objav, výskum výtvarný reštaurátorský počin je konfrontovaný širokou odbornou a tiež laickou verejnosťou, priamo vis-à-vis, na dielach, pamiatkach vysokej umeleckej a historickej hodnoty. Hovoria o tom reštaurátorské projekty za ktoré spomeňme napríklad realizácie reštaurovaných diel v Uffizi, Louvre, Cappella Sistina a mnohé ďalšie.

Reštaurovanie diela Domenico Giraldaio, Palla di Vallombrosa je konkrétnym príkladom diskusií z rôznych aspektov nešťastného reštaurovania a jeho revidovanie náročným reštaurovaním s triumfálnym návratom. Tento príklad je príbehom ktorý zároveň demonštruje už hore uvedené. Iba vďaka zvyšovaniu vzdelanostnej úrovne spoločnosti, komunikáciou, zodpovedným riešením úloh v umeleckej oblasti, profesionálnymi prístupmi, môže byť táto spoločnosť i tie ďalšie spokojná a súhlasiť s výsledkami výskumov a nastavieb aplikovaných v praxi.

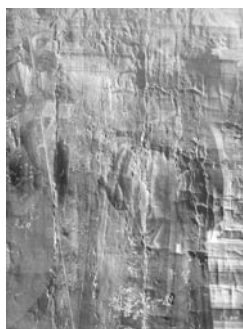
Reštaurátorov život je pretkaný jemnými dotykmi dávno zhasnutej hviezdy umelca. Z vďačnosti sa jej pokúša prinavracat späť lesk a žiarivosť prostredníctvom diela ktorému bolo určené prežiť. Prežiť aby iní cítili že tu bol jeho tvorca. Umelec umelcovi vždy porozumie, vždy nájde cestu synergie.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

KOLEKTÍV: *Il Ghirlandaio di Vallombrosa*, Firenze.: Edifir, 2006, ISBN 88-7970-288-2

POUŽITÁ FOTODOKUMENTÁCIA Z CITOVANÉHO DIELA

Il Ghirlandaio di Vallombrosa, Firenze.: Edifir, 2006, cd..., str. 57 obr. čís. 32, str. 58 čís. obr. 34, str. 65 čís. obr. 50, str. 73 čís. obr. 67, str. 83 čís. obr. 88-89, str. 84 čís. obr. 91

Detailné zobrazenie stavu diela pred reštaurovaním

Stav pred reštaurovaním.

Portrét madony pred reštaurovaním.

Stav po prvom reštaurovaní.

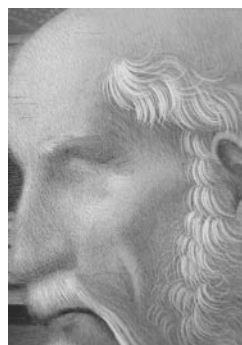
Detailné zobrazenie stavu diela po reštaurovaní.

Na novo zreštaurované dielo.

Detail stavu po novom reštaurovaní.

Detail retuše nového reštaurovania diela.

Vzdelávanie v oblasti rozvíjania výtvarných schopností a odborných spôsobilostí v reštaurátorskom procese.

8

Akad. mal. Veronika Gabčová

Portrét madony pred reštaurovaním.

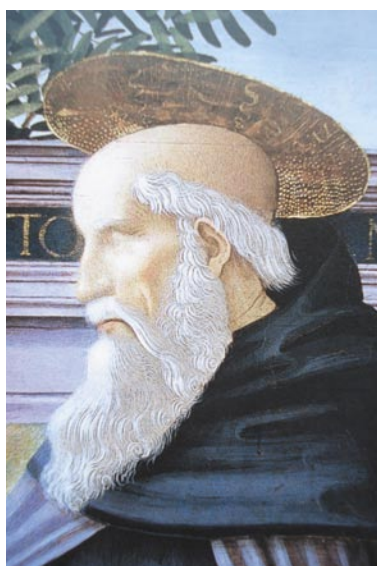
Stav pred reštaurovaním.

Stav pred reštaurovaním.

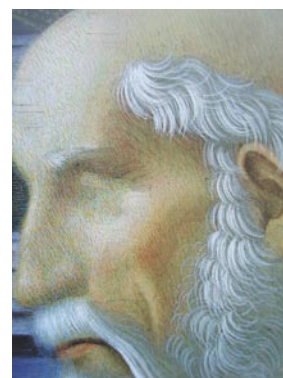
Stav po prvom reštaurovaní.

Detail stavu po novom reštaurovaní.

Stav diela po reštaurovaní.

Detail retuše nového reštaurovania diela.

< Na novo zreštaurované dielo.